Maastricht University

Strafdossiers in de media

Citation for published version (APA):

Spronken, T. N. B. M. (2003). Strafdossiers in de media. *Nieuwsbrief Strafrecht*, 480-483.

Document status and date:
Published: 01/01/2003

Document Version:
Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

• A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
• The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
• The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

Link to publication

General rights
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

• Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
• You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
• You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the “Taverne” license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

Download date: 20 Apr. 2024

Redactioneel

Strafdossiers in de media

In deze aflevering is in de rubriek rechtspraak nr. 232 de uitspraak van de Raad van Discipline Amsterdam van 14 april 2003 in de Nuldezaak opgenomen, over de bevoegdheid van de raadsman om stukken uit het strafdossier ter inzage te geven aan de pers. Naar deze uitspraak is uitgekeken, met name omdat de Orde van Advocaten bezig is om te bezien of er nadere gedragsregels moeten komen voor contacten met de media in strafzaken. Inmiddels heeft zich een nieuw incident voorgedaan, waarbij Hiddema, de advocaat van de familie Fortuyn, het procesverbaal van het eerste verhoor van Volkert van der G. aan HP/De Tijd en Trouw heeft gegeven. In HP/De Tijd van 25 april 2003 wordt in een artikel "Waarom Volkert het echt deed" uitvoerig uit dit processtuk geciteerd en in Trouw van 5 mei 2003 opent Hiddema persoonlijk de aanval op de uitspraak van de Rechtbank Amsterdam in de zaak van Volkert van der G. Ook hier is weer de vraag gerezen of Hiddema bevoegd was het processtuk ter inzage te geven aan de pers.

Dekenbezwaar

De uitspraak van de Raad van Discipline in de Nulde-zaak is gedaan naar aanleiding van een klacht (dekenbezwaar) van de Utrechtse deken Schyns tegen Leijendekker, de raadsman van de moeder van Rowena, het meisje van Nulde, die het strafdossier ter beschikking van NRC Handelsblad had gesteld. Daarop verscheen op 20 april 2002 in de NRC een artikel met de titel "Na een pak slaag" over de gruwelijke omstandigheden waaronder Rowena om het leven is gekomen (zie Nieuwsbrief Strafrecht 2002, p. 304).

De overige voor de tuchtzaak relevante feiten zijn, dat bij het artikel expliciet was opgenomen dat Leijendekker het strafdossier aan de journalisten ter inzage heeft gegeven, dat de moeder van Rowena Leijendekker schriftelijk toestemming heeft gegeven om een overeenkomst tot openbaarmaking aan te gaan met twee journalisten van de NRC – welke overeenkomst op 14 maart 2002 tot stand is gekomen – en dat zij heeft ingestemd met de gang van zaken en de uiteindelijke tekst van het artikel. Leijendekker heeft zich het recht voorbehouden de drukproeven naar eigen inzicht te censureren. De drukproeven van het artikel zijn door Leijendekker en zijn cliënte tevoren integraal gelezen en per pagina voor akkoord ondertekend. Tot slot heeft Leijendekker voorafgaand aan de publicatie hiervan mededeling gedaan aan de ouders van zijn cliënte en aan de advocaat van de medeverdachte en zich van advies voorzien van zijn voormalig patroon.

De Utrechtse deken heeft in zijn dekenbezwaar duidelijk gemaakt dat het hem mede te doen was door middel van een uitspraak van de tuchtrechter duidelijkheid te verkrijgen over de vraag of een advocaat het strafdossier in de strafzaak van zijn cliënt aan derden ter inzage mag geven met als doel openbaarmaking en zo deze vraag bevestigend zou worden beantwoord onder welke voorwaarden dit zou mogen gebeuren. Zelf was de deken van oordeel dat gelet op de grote mate van vrijheid die de advocaat in zijn verdediging dient te worden toegekend, ook als het gaat om openbaarmaking van het strafdossier, de eerste principiële vraag dient te worden beantwoord met: ja, mits aan een aantal zorgvuldigheidsvoorwaarden is voldaan. Verder is de deken van oordeel dat gelet op voornoemde vrijheid van de verdediging, de tuchtrechter het verdedigingsbelang marginaal dient te beoordelen.

Oordeel Raad van Discipline

De RvD volgt de deken door voorop te stellen dat de advocaat in strafzaken een grote vrijheid heeft bij het bepalen en invullen van het verdedigingsbelang en dat de wijze waarop de advocaat van deze vrijheid gebruik maakt tuchtrechtelijk slechts marginaal kan worden getoetst. Vervolgens is de raad van oordeel dat het verdedigingsbelang kan meebrengen dat de advocaat de processtukken in een strafzaak aan de pers ter beschikking stelt, danwel de pers daarin inzage verleent. Van belang zijn uiteraard de voorwaarden waaronder inzage aan de pers mag worden verstrekt. De raad formuleert een viertal voorwaarden:

1. Het handelen moet de instemming hebben van de cliënt.
2. Er moet enig rechtens redelijkerwijs te respecteren belang van de cliënt kunnen worden gediend.
3. De advocaat dient zich af te vragen of het opsporingsbelang zo zwaar weegt dat een uitzondering op de vrijheid tot terbeschikkingstelling van processtukken dient te worden gemaakt.
4. De advocaat dient zich ook af te vragen of gerechtvaardigde belangen van derden door de publicatie van de aan de pers verstrekte stukken niet onnodig worden geschaad.

Verder overweegt de raad dat de advocaat bij de afgifte van of het verlenen van inzage in (gedeelten van) een strafdossier een eigen verantwoordelijkheid heeft, waaruit hij niet kan worden ontslagen door de opdracht of instemming van zijn cliënt. Het gedrag van derden zoals het OM of andere betrokkenen en/of de aard van de zaak is volgens de raad evenmin bepalend voor de vraag of de advocaat zich in een dergelijke situatie behoorlijk heeft gedragen.

Toegespitst op de Nulde-zaak is de raad van oordeel dat aan de eerste twee criteria is voldaan. Het verdedigingsbelang, het tweede criterium, wordt door de raad heel marginaal getoetst. De deken had gesteld dat er zijns inziens – gelet op de marginale toetsing – voldoende sprake was van een verdedigingsbelang, maar dat hij was blijven worstelen met de vraag of de moeder van Rowena uiteindelijk gediend is geweest met het uitgebreide artikel in de NRC, dat zeker in de ogen van vele lezers een vreselijk negatief beeld over haar gaf. Dit bracht de deken op de vraag òf er wel een verdedigingsbelang was en of Leijendekker de verwachte gevolgen niet had moeten betrekken in zijn beoordeling. De raad is naar aanleiding hiervan van oordeel dat, nu de moeder hierover niet zelf heeft geklaagd, de deken in dit bezwaar niet ontvankelijk is. Dit is een belangrijke overweging omdat de raad hiermee niet alleen de vrijheid van de verdediging onderstreept, maar ook benadrukt dat de (verdachte) cliënt zelf bepaalt wat zijn of haar verdedigingsbelang is, ook al lijkt de cliënt zichzelf te benadelen.

Slechts bij de beoordeling van de laatste vraag, of gerechtvaardigde (privacy) belangen van derden onnodig zijn geschonden komt de raad tot het oordeel dat bepaalde passages, die betrekking hadden op het jongere zusje van Rowena, de vader van de kinderen en de ouders van de moeder van Rowena niet gepubliceerd hadden mogen worden omdat daarbij de privacy-belangen onnodig zijn geschonden terwijl daarmee geen enkel redelijk verdedigingsbelang werd gediend. Dat de belangen van de vriend en medeverdachte van de moeder zijn geschonden acht de raad gelet op het verdedigingsbelang onvermijdelijk en daarom toelaatbaar.

Inzage in strafdossiers in beginsel toelaatbaar

Met deze uitspraak is in ieder geval helderheid geschapen over de principiële vraag of stukken uit het strafdossier ter inzage of ter beschikking van de pers mogen worden gesteld. Deze vraag moet in beginsel met ja worden beantwoord. Dat is een wat andere benadering dan de door de orde voorgestelde uitgangspunten zoals gepubliceerd in het Advocatenblad van 7 februari 2003, die uitgaan van een benadering van "nee, tenzij". Hoewel het in resultaat niet veel hoeft uit te maken of er

sprake is van "ja, mits" of "nee, tenzij" staat in de benadering van de orde voorop, dat het uitgangspunt dient te zijn dat het strafproces niet in de media maar ter terechtzitting wordt gevoerd en dat strafdossiers in beginsel niet aan de pers behoren te worden verstrekt. Dit mag, volgens de voorgestelde uitgangspunten van de orde, slechts gebeuren indien en voor zover het belang van de cliënt dit vergt en er een aanwijsbaar en te respecteren belang in het geding is, zulks te beoordelen door de advocaat en met inachtneming van een aantal zorgvuldigheidscriteria.

Zorgvuldigheidscriteria

De voorwaarden waaronder de advocaat informatie uit het strafdossier mag verstrekken zijn in de uitspraak van de raad goed in kaart gebracht en komen voor een belangrijk deel overeen met de door de orde in de hiervoor vermelde uitgangspunten geformuleerde zorgvuldigheidscriteria. Een verschil is dat de orde in de door haar voorgestelde uitgangspunten uitdrukkelijk de voorwaarde stelt dat de informatie dient te worden versterkt met open vizier. Deze voorwaarde is bij de beoordeling van de vraag of het handelen tuchtrechtelijk laakbaar is niet door de Raad van Discipline gesteld. De raad neemt dit aspect slechts in aanmerking bij het vaststellen van de maatregel, dus als "strafmaat-element". Dat neemt mijns inziens niet weg dat het voor de toetsbaarheid van het optreden van de advocaat noodzakelijk is, dat er met open vizier wordt geopereerd. Dit betekent echter nog niet dat de verstrekking door de advocaat met zoveel woorden in de publicatie zou moeten worden vermeld. De tuchtrechtelijke toets zou ook kunnen worden gewaarborgd indien de advocaat de deken meldt dat hij inzage heeft verstrekt.

In de reactie op de uitspraak van de raad in het Advocatenblad van 2 mei jl. uit de algemeen deken Brouwer zijn bezorgdheid over de hiervoor genoemde derde voorwaarde, waarin staat dat de advocaat ook rekening dient te houden met het opsporingsbelang. In de Nulde-casus speelde het opsporingsbelang niet (meer), zodat in de uitspraak niet inzichtelijk is gemaakt hoe dit belang dient te worden gewogen. Gelet op de formulering van de raad, namelijk dat de advocaat zich mede dient af te vragen "of het opsporingsbelang *zo zwaar* (cursief TS) weegt dat een uitzondering op de hiervoor in 4.1 geschetste vrijheid dient te worden gemaakt", ga ik ervan uit dat ook in een situatie waarbij het opsporingsbelang speelt, marginaal dient te worden getoetst. Met andere woorden: indien er een verdedigingsbelang is, dient dit in beginsel op te wegen tegen het opsporingsbelang. Bij het verstrekken van stukken aan de verdediging ex art. 30 jo. art. 51 Sv is het onderzoeksbelang immers reeds afgewogen tegen het verdedigingsbelang. Voorstelbaar is dat indien de verdachte zich in de beginfase van het onderzoek in beperkingen bevindt, de advocaat ernstig rekening moet houden met het opsporingsbelang als hij zou willen meewerken aan publicatie van processtukken. Maar ook in deze situatie kunnen er verdedigingsbelangen zijn die zwaarder wegen. Dat zal afhankelijk zijn van de omstandigheden van het geval.

De kwestie Hiddema

Of de criteria die door de Raad van Discipline zijn geformuleerd in de Nulde-zaak voldoende richtlijnen bieden voor advocaten bij het verstrekken van inzage in processtukken aan de pers, zal nog moeten blijken. Dat iedere casus weer aparte vragen oproept, blijkt wel uit de in het begin van dit artikel genoemde publiciteit die Hiddema in de zaak van Volkert van der G. heeft gezocht, waarbij hij diens eerste verklaring tegenover de RC aan de pers ter beschikking heeft gesteld. Een verschil met de Nulde-zaak is dat de positie van de raadsman van een verdachte een andere is dan de positie van de advocaat van de benadeelde partij. Dit komt ook tot uitdrukking in het recht op inzage in de processtukken. Niet alle stukken die aan de verdediging ter beschikking

worden gesteld hoeven aan de benadeelde partij te worden verstrekt. Ingevolge art. 51d lid 2 Sv kan de officier van justitie aan de benadeelde partij de kennisneming van bepaalde processtukken of gedeelten daarvan onthouden in het belang van het onderzoek, dan wel in het belang van bescherming van de persoonlijke levenssfeer (van de verdachte), of op zwaarwichtige gronden aan het algemeen belang ontleend. In casu had de OvJ in eerste instantie de verklaring van Volkert aan de familie Fortuyn onthouden op alle voornoemde gronden en daarnaast gesteld dat gevreesd moest worden voor publicatie van delen uit de verklaring, op zodanig tijdstip of op zodanige wijze dat de strafzaak daardoor voor het Openbaar Ministerie enige schade kon oplopen. De rechtbank heeft naar aanleiding van een door Hiddema namens de familie Fortuyn ingediend bezwaarschrift tegen deze weigering ex art. 51d Sv, het bezwaar gegrond verklaard. Van de overwegingen die hebben geleid tot deze beslissing is de navolgende van belang: "Zowel klager als zijn raadsman hebben bij de behandeling in raadkamer aangegeven dat zij het proces-verbaal waar het hier om gaat slechts voor eigen gebruik zullen benutten en dat zij de inhoud daarvan niet – op welke wijze dan ook – zullen openbaren." Had Hiddema, gelet op deze overweging, de verklaring van Volkert aan de pers mogen geven? Het is de vraag of de Nulde-criteria hier houvast bieden omdat deze toch meer specifiek zijn gericht op de positie van de verdachte in een strafzaak, waarbij het verdedigingsbelang een centrale rol speelt in de belangenafweging. Hoe moet nu het belang van de benadeelde partij worden gewogen? Mijns inziens staat in deze kwestie centraal dat de familie Fortuyn c.q. Hiddema de verklaring van Volkert waarschijnlijk niet zouden hebben gekregen zonder de toezegging aan de rechtbank de inhoud niet te zullen openbaren. Deze toezegging is niet aan enige termijn gebonden in die zin dat deze slechts zou gelden voor de periode voorafgaande aan de openbare behandeling bij de rechtbank. Dus op het eerste gezicht heeft Hiddema in strijd met deze toezegging gehandeld en dat lijkt mij op zichzelf al tuchtrechtelijk laakbaar. Daaraan doet mijns inziens niet af dat de verklaring inmiddels op de openbare zitting is behandeld. Deze behandeling houdt immers niet in dat deze verklaring integraal openbaar wordt gemaakt, maar dat daaruit door de rechter, het OM en de verdediging een selectie wordt gemaakt. Door de openbaarmaking van de verklaring zijn er zijn passages gepubliceerd in HP/De Tijd, die niet op de zitting aan de orde zijn geweest. Zo wordt er bijvoorbeeld gewag gemaakt van een etentje van 6 tot 7 man, dat op donderdag 2 mei 2002 bij Volkert zou hebben plaatsgevonden op grond waarvan in het artikel de suggestie wordt gewekt dat er toch sprake zou zijn geweest van een complot.

De beantwoording van de vraag hoe tegen deze kwestie zou moeten worden aangekeken, als de toezegging het stuk niet te openbaren *niet* zou zijn gedaan, ligt stukken lastiger. Maakt het uit dat de familie Fortuyn ter zitting spreekrecht heeft gekregen, maar hier geen gebruik van heeft gemaakt? Moet ook worden meegewogen dat de familie dit spreekrecht ook nog in hoger beroep kan krijgen? Is het geoorloofd dat een advocaat via de publiciteit voorafgaande aan de openbare zitting tracht het oordeel van de Advocaat-Generaal en het gerechtshof te beïnvloeden, of moet hij zijn kruit sparen voor de zitting? Hoe ver gaat hier de vrijheid van meningsuiting van de advocaat? Het is mijn persoonlijke mening dat de beïnvloeding van het OM en de rechter door de advocaat bij voorkeur op de zitting dient plaats te vinden, maar ik geef toe dat hierover ook anders kan worden gedacht. Het blijft spannend, de verhouding tussen advocaat en media.

Taru Spronken

Bronnen: Rb. Amsterdam 25 maart 2003, RK-nummers 03/821, 03/822, 03/823, 03/824